

Nr. 9, december 1998

In dit nummer:

- Export uit Kampen
- Donateurs
- Archiefnieuws

bij de foto: De eerste generatie studenten aan de in 1854 gestichte Theologische School te Kampen liep college bij de docenten aan huis. Hier het woonhuis met daaraan verbonden tuin van prof. Helenius de Cock (1824-1894) aan de Oudestraat. Dit perceel werd in 1869, met nog drie huisjes op aangrenzende percelen in de Hofstraat, aangekocht voor de bouw van de eerste eigen collegezaal voor de Theologische School (lees verder op pagina 2).

Colofon

...adccetera is een uitgave van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 16, 8261 GT Kampen. Telefoon: 038-3331688; Fax: 038-333189; E-mail: adcgkv@wxs.nl; Druk: drukkerij Bredewold, Wezep; Ontwerp: Peter Dees, Zwolle.

Redactioneel

Het ADC heeft een jaar achter de rug, waarin belangrijke archieven zijn verworven, archiefcursussen zijn gegeven, adviezen zijn verstrekt met betrekking tot het beheer van plaatselijke archieven, deputaatschappen en instellingen; een jaar ook, waarin ADC-lezingen zijn belegd, conferenties zijn georganiseerd, studenten en andere onderzoekers zijn begeleid en publicaties zijn verzorgd.

En - niet te vergeten - een jaar, waarin vanuit een brede kring belangstelling en waardering werd betoond voor het werk, dat het ADC verricht. Wij denken hierbij in de eerste plaats aan onze donateurs en hen die op enigerlei meewerkten aan de realisering van onze voornemens. Allen hartelijk dank.

Het ADC gaat het nieuwe jaar in, gedachtig aan Psalm 66, waaraan op een van de conferenties van dit jaar werd herinnerd, met name aan het derde vers, dat de eerste kolonisten uit Duitsland en Nederland in 1847 zongen bij aankomst op de plaats van hun nieuwe nederzetting in de Verenigde Staten: 'Hij zal eeuw uit, eeuw in regeeren.'

Export uit Kampen

Als 'school der kerken' heeft de Theologische Universiteit te Kampen sinds haar oprichting in 1854 niet alleen één de uitnemende gereformeerde wetenschappelijke producten van de laatste anderhalve eeuw opgeleverd - Bavincks *Gereformeerde dogmatiek* - maar heeft ze ook geleid tot de stichting van buitenlandse theologische opleidingen.

De in 1854 gestichte Theologische School te Kampen geldt bijvoorbeeld als de moeder van de in 1876 gestarte theologische opleiding van de Christian Reformed Church te Grand Rapids, Michigan - het huidige Calvin College and Theological Seminary. In de eerste decennia waren bijna al haar theologische docenten - Geerts Egbert Boer (1832-1904), Gerrit Klaas Hemkes (1838-1920), Hendericus Beuker (1834-1900), Foppe Marten ten Hoor (1855-1934) en William Wijnand Heyns (1856-1933) - opgeleid te Kampen. De inhoud van het

onderwijs van deze naar Amerika geëmigreerde alumni van Kampen droeg de kenmerken van hun Nederlandse opleiding.

Deze internationale band was een van de onderwerpen, die op 6 november jl. te Kampen aan de orde kwam op de conferentie 'Bruggen en breuken. Een vergelijking tussen gereformeerde subculturen in Nederland, Duitsland en Amerika'. De conferentie was georganiseerd door het ADC, het Historisch Documentatiecentrum van de Vrije Universiteit en het Roosevelt Study Center. Op deze dag, met meer dan honderd deelnemers, spraken historici en theologen uit de drie genoemde landen over de overeenkomsten en verschillen tussen de gereformeerde gemeenschappen, onder andere ook inzake de theologische vorming. Deze internationale ontmoeting herinnerde zodoende aan de betekenis van de 'school der kerken' voor de gereformeerde theologie over de landsgrenzen heen.

Kampen wordt wel de 'school der kerken' genoemd. Deze uitdrukking herinnert aan de roerige jaren rond 1900, toen eenzelfde voorstel aan de orde was als vandaag in de SoW-kerken opgeld doet: voeg Kampen en de theologische faculteit van de Vrije Universiteit samen in een nieuwe instelling.

Evenals vandaag werd toen de indruk gewekt dat het kerkelijk karakter van de opleiding in mindering kwam op het wetenschappelijke. Bij het creëren van deze tegenstelling speelden verschillende sentimenten een rol. Maar voor zo ver er destijds een zake-lijke tegenstelling bestond, raakte die niet hoofdzakelijk het karakter van de opleidingen, dat in beide gevallen wetenschappelijk diende te zijn, maar het beheer ervan: door de Gereformeerde Kerken of door de Vereniging voor Hoger Onderwijs op Gereformeerde Grondslag.

De perikelen rondom de fusie van opleidingen in SoW-verband moeten voor de Gereformeerde Kerken een stimulans zijn de zorg voor de opleiding aan de Broederweg geheel in eigen hand te houden. Dat betekent geenszins dat de 'school der kerken' op haar wetenschappelijke karakter en invloed hoeft in te teren; de geschiedenis leert het.

Greijdanus

Op de Schooldag van 30 september jl. werd in de Bovenkerk te Kampen het eerste exemplaar van de bundel *Leven en werk van prof. dr. Seakle Greijdanus* (AD Chartas 3) door de directeur van het ADC aangeboden aan de rector van de universiteit, prof. dr. C.J. de Ruijter. Bij die gelegenheid heeft dr. G. Harinck er op gewezen, dat elke nieuwe generatie gereformeerden geroepen is de nalatenschap van vorige generaties te verzorgen. Het begrip gereformeerd heeft immers behalve een confessionele ook een historische component. Wie Greijdanus en zijn werk prijs geeft aan de vergetelheid, verliest meer dan een naam. Greijdanus heeft als gereformeerde protestant zijn stempel gezet op de gereformeerde beweging rondom de Vrijmaking. Zonder kennis daarvan raakt het zicht op het eigen karakter van de gereformeerden aan het einde van de twintigste eeuw zoek.

Op de Schooldag werd in het ADC tevens een tentoonstelling over het leven van Greijdanus geopend; deze is de komende maanden op werkdagen nog te bezichtigen.

100 jaar Kuypers Stone lezingen

In oktober 1898 gaf dr. A. Kuypers aan het presbyteriaanse Princeton Theological Seminary, New Jersey, zijn bekende Stone lezingen over *Het calvinisme*. Een eeuw later, op 9 oktober jl., gaf de Engelse

theoloog en historicus dr. Peter S. Heslam een ADC-lezing over dit onderwerp in verband met de theologie van Princeton. Dr. Heslam zette enige theologische verschillen en overeenkomsten tussen de gereformeerde theologie in Nederland en de 'Princeton theology' uiteen, onder meer inzake de relatie tussen geloof en rede, en wees op de invloed die Kuyper er uitoefende.

Ook voor Kampen was Princeton een belangrijke relatie; sommige Kamper studenten studeerden te Princeton, de Kamper hoogleraar Bavinck en zijn vriend, de Princeton hoogleraar dr. G. Vos, informeerden elkaar over theologische ontwikkelingen en Bavinck polste Vos in 1891 zelfs voor een hoogleraarschap te Kampen. Vos bedankte, maar bevorderde wel, dat Bavinck in 1908 te Princeton Stone lezingen verzorgde, over *Wijsbegeerte der openbaring*.

Bavinck goes international

Op 8 juni jl. hield dr. John Bolt, hoogleraar systematic theology aan Calvin Theological Seminary te Grand Rapids, een ADC-lezing over de theologie van Bavinck. Hij onderscheidde een 'Kamper' Bavinck met een sterk kerkelijk karakter en een 'Amsterdamse' Bavinck met een meer wetenschappelijk-cultureel karakter, en zette uiteen, dat Grand Rapids ten opzichte van deze beide een middenpositie innam.

Dr. Bolt leidt in Amerika het vertaalproject van Bavincks *Gereformeerde dogmatiek* in het Engels, waarvan reeds een deel, over de laatste dingen, verschenen is bij Baker Book House te Grand Rapids. Dit deel had een oplage van 5000 exemplaren en is inmiddels uitverkocht; een tweede deel verschijnt in 1999.

Met deze onverkorte vertaling van Bavincks dogmatiek voor de Amerikaanse markt wordt voldaan aan een oude wens, reeds enkele jaren na diens overlijden in 1921 uitgesproken, onder andere door uitgever W.B. Eerdmans te Grand Rapids. Omstreeks 1930 had de jonge Amerikaanse ds. W. Hendriksen de enigszins bewerkte vertaling van het eerste deel - over de leer van God - voltooid en adverteerde Smitter Book Company te Grand Rapids met de uitgave in kerkelijke periodieken. De economische crisis verhinderde toen echter een uitgave en ook uitgeverij Smitter verdween ten gevolge van de malaise van het toneel. Bovendien verschoof te Princeton juist in de jaren dertig de aandacht beslissend van de Nederlandse gereformeerde theologie naar die van Karl Barth - wiens werk wél spoedig in het Engels werd vertaald.

Uiteindelijk is in 1951 alleen het door Hendriksen vertaalde eerste deel van de *Gereformeerde dogmatiek* verschenen, toen alsnog bij uitgeverij Eerdmans, onder de titel *The Doctrine of God*. Dat er vraag was naar Bavincks hoofdwerk, blijkt uit het feit, dat in 1977 niet alleen een heruitgave van dit deel verscheen bij de Amerikaanse uitgever Baker Book House, maar dat ook de Banner of Truth Trust in datzelfde jaar *The Doctrine of God* uitgaf voor de Engelse markt en in 1979 een tweede druk liet volgen.

Het heeft lang geduurd voor Bavincks dogmatiek in het Engels werd vertaald, maar daarom verdient het des te meer waardering dat het project van prof. Bolt nu niet alleen aangevangen is, maar ook lijkt te kunnen worden voltooid.

Archiefnieuws

Dit jaar heeft het ADC het archief van de Theologische Universiteit verworven. Dit omvangrijke archief, dat voorlopig loopt van 1944 tot 1989, wordt geïnventariseerd door drs. Jan Schoemaker, een vrijwilliger, die van september tot februari twee dagen van de week

aan dit project werkt. Het universiteitsarchief bestaat uit vier onderdelen: het archief van de deputaten-curatoren, het archief van de deputaten-financieel, het archief van de bibliotheek en het archief van de senaat. Het gehele archief is gesloten voor een termijn van vijftig jaar, hetgeen wil zeggen dat nu het archief na toestemming toegankelijk is tot het jaar 1949.

Twee andere dit jaar verworven archieven zijn inmiddels geïnteriseerd: het archief van het Nederlands Dagblad over de periode 1946-1990 en het archief van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband over de jaren 1950-1995. Het ND-archief is in eerste instantie alleen toegankelijk voor drs. E. Hooiveld, die een proefschrift over de geschiedenis van de krant voorbereidt.

Donateurs

De stichting ter ondersteuning van het Archief- en Documentatiecentrum is opgericht in 1997 om fondsen te werven ten behoeve van de activiteiten van het ADC. Uit deze fondsen worden studiedagen, congressen, tentoonstellingen en publicaties bekostigd.

Afgelopen jaar hebben we reeds velen als donateur mogen begroeten. Zij ontvingen de halfjaarlijkse nieuwsbrief, uitnodigingen voor de activiteiten van het ADC en 20 % korting op de uitgaven in de AD Chartasreeks.

Als ook u donateur wordt voor f 25,- of meer per jaar (aanmelding via bijgaande acceptgiro), kunt u de drie dit jaar verschenen delen van de AD Chartasreeks met korting verkrijgen: *Het Amersfoorts congres van 1948* van f 24,75 voor f 19,75; *Mijne reis naar Amerika* van f 17,90 voor f 14,50 en *Leven en werk van prof. dr. Seakle Greijdanus* van f 34,75 voor f 27,75.

Archiefcursus

Na de zomervakantie is een nieuwe serie van archiefcursussen gestart in het noorden van het land. Op 22 en 29 september en 6 oktober hebben tien plaatselijke c.q. regionale archiefbeheerders het archief van de Gereformeerde Kerk (synodaal) in Sint Pancras en Heerhugowaard (Noord-Holland) geordend. Deze twee archieven werden door twee groepen cursisten geordend. De ordening van het archief van de kerk van Heerhugowaard vroeg extra tijd en werk, omdat het eigenlijke archief en de stukken van afgetreden ambtsdragers door elkaar waren geraakt. Uiteindelijk zijn de archieven van beide kerken ontniet, beschreven, overgepakt in zuurvrij materiaal en voorzien van een plaatsingslijst.

In de maand november wordt de archiefcursus gegeven in de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Assen-Marsdijk voor de archiefbeheerders in Drenthe. Hier werd het archief van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Ommen geordend en beschreven. In december 1998 en januari 1999 is de provincie Zuid-Holland aan de beurt. In december wordt het archief van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Gouda bewerkt en in januari het archief van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Capelle aan den IJssel. Voor de zomervakantie 1999 staan de archiefcursussen in Gelderland en Utrecht gepland. Iedereen die belangstelling heeft getoond voor deze cursussen krijgt te zijner tijd bericht over de exacte data en de plaats van handeling.

Nieuwe aanwinsten

In het afgelopen halfjaar zijn de volgende archieven en verzamelingen ontvangen:

- * Archief Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband, 1950-1990
- * Archief Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, 1948-1978
- * Archief zendingscommissie Curaçao Gereformeerde Kerk Rijsburg, 1960-1995
- * Verzameling D.J. Oggel via fam. Kooy-Oggel te Capelle aan den IJssel
- * Publicaties van K. Schilder uit het bezit van B. van der Ros te Apeldoorn
- * Archief M. Douma
- * Notulenboek kring reünisten FQI Noord-Holland, 1937-1943, via ds. P. Schelling te Leeuwarden

Kerstvakantie

Rondom de kerstdagen is het ADC van **maandag 21 december tot en met vrijdag 1 januari 1999 gesloten**. Vanaf maandag 4 januari 1996 bent u weer iedere werkdag van 9.00 tot 17.00 uur van harte welkom.

Adreswijziging

Wilt u een wijziging in het adres van het scribaat/archiefbeheer ook aan het ADC doorgeven? Dit geldt ook als er een (nieuwe) archiefbeheerder wordt aangesteld in de gemeente. Met die adreswijzigingen houden we ons bestand actueel en krijgt de juiste persoon ook de juiste informatie. Bij voorbaat dank voor uw medewerking.